

TÜRK ISLÂH EVLERİ

Doç. Dr. Halûk YAVUZER

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Pedagoji Kürsüsü Başkanı

Atatürk'ün doğumunun 100. yılında, Ulu Önder'in, Cumhuriyeti emanet ettiği Türk Gençliğinin sorunlarına eğilmek, biz eğitimcilerin önde gelen görevleri arasındadır.

Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olan; biyolojik kaynaklı, toplumsal ve duygusal patlamaların egemen olduğu ergenlik dönemi, insan yaşamında önemli aşama olarak dikkatimizi çeker. Hızlı gelişim ve yakın çevreye uyum savaşımı içinde bulunma sonucu, ergende davranış bozukluğu ve anti - sosyal vaziyet alışlar görülebilir. Kısaca, ergenlik dönemi, intihar ve suçluluk olaylarının yoğun olarak görüldüğü bir dönemdir. Bu bireysel özelliklerin yanında, yöresel ve toplumsal örf ve adetlerin, bu evrede daha etkin olması sebebiyle, gencin suça daha kolay başvurduğu görülür.

Bu nedenle, özellikle çocuk suçluluğunda, "iyi edicilik" ve "yeniden eğitim" çalışmaları özel bir önem taşımaktadır. Ülkemizde bu çalışmalar; 11-15 ile 15-18 yaşlarındaki tutuklu ve hükümlü gençler için altı kentimizde kurulmuş Çocuk Islâh Evlerinde gerçekleştirilmektedir. Bu kurumlar : Ankara Kalaba Açık Çocuk Ceza ve Islâh Evi, Elâzığ Açık Çocuk Ceza ve Islâh Evi, Eskişehir Kapalı Çocuk Ceza Evi, Sinop Kapalı Çocuk Ceza Evi, İzmir Açık Çocuk Ceza ve Islâh Evi, Konya Kapalı Çocuk Ceza Evi'dir.

Sözü edilen bu kurumların tümünde temel amaç, çocuğun yetenekleri doğrultusunda becerilerini geliştirmek ve onu bir meslek sahibi yapmaktır. Bu amaçla, başta Ankara, İzmir olmak üzere, Eskişehir, Elâzığ ve Sinop illerindeki kurumlarda, kamu kuruluşlarına üretim yapan torna - tesviye, demir ve marangoz atölyeleri yer almaktadır.

Ülkemizde, Çocuk Islâh ve Ceza Kurumlarında “Yeniden eğitim” çalışmalarının temelinde, iş ve sanat eğitimi ile okul (diploma) eğitim ve öğretimi yer almaktadır. Kurumlarımızın hemen tamamında, en az iki sınıflık ilkökul olmasına karşılık, ortaokul ve lisenin bulunmaması nedeniyle, çocuklarımız dışardaki eğitim kurumlarından yararlanmaktadırlar. Bugün Ankara Çocuk Ceza ve Islâh Evi’nden, kurum dışındaki ortaokul ve liselere devam eden öğrenci sayısı on dördtür.

Sayın Prof. Şensoy, Ankara Çocuk Ceza ve Islâh Evi’nin infaz sistemini anlatırken; iki kısma ayrıldığını belirtmiştir. Bunlar, genel kısım, iş esası üzerine kurulmuş kısımdan ibarettir. 1941 tarihli iç yönetmeliğe göre, kuruma gönderilen küçük hükümlüler, önce sağlık muayenesine tâbi tutulmaktadır. Muayeneden sonra, kuruma giren çocuk, atölyelerde on beş günden üç aya kadar gözlenir. Bu dönemde, bedensel ve ruhsal durumunun yanında izleyeceği öğretim programı da saptanır. Kısaca, Prof. Şensoy’a göre, Ankara Çocuk Islâh Evi’nde uygulanan “Uslandırma Yöntemi”, çocuğa bir sanat öğretmek ve kendisine ilkökul diploması kazandıracak öğretim düzeyine kavuşturılmaktan ibarettir (*).

Ankara Islâh Evi, bugün, küçük bir kent görünümünde olup, çocuk ve ergenlerin eğitim ve gelişimleri konusunda birçok olanağa sahip bulunmaktadır. Bugün, Ankara Kalaba Çocuk Ceza ve Islâh Evi’nde iki sınıflı bir ilkökul, otomobil tamir atölyeleri, ekmek fırını, marangoz atölyesi, metal işleri atölyesi, sebze ekimi için bahçe çiçek yetiştirmek için ser’a bulunmaktadır. Bunun yanısıra, aynı kurumdaki suçlu gençlerin enerjilerini boşaltabilmeleri, fizyolojik açıdan gelişip, duygusal bakımdan rahatlayabilmeleri için kollektif oyun ve spor alanları mevcuttur.

Ankara’nın yanında, İzmir, Elâzığ ve Eskişehir illerindeki kurumlarda da, kamu kuruluşlarına hizmet veren, döner sermayeli iş ve zanaat atölyeleri bulunmaktadır. Bu atölyeler, 1981’in altı ayı içinde kamu kurumlarına on bin ranza üretmiş bulunmaktadır. Hiç küçümsenemeyecek olan bu rakamın, ülkemize olan katkısı açık-

(*) Şensoy, Prof. Dr. Naci, “Çocuk Suçluluğu —Küçüklük— Çocuk Mahkemeleri ve İnfaz Müesseseleri” Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt XV, Sayı 1, s. 1010, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1949.

tır. Suçlu gençler, bu kurumlarda üretici olmanın verdiği mutluluğun yanında, belirli bir zanaat ve iş dalında ilerleme olanağı bulmaktadırlar.

Sözü edilen atölyelerde, çoğunlukla ücretli olarak dışardan çalışan sivil ustalardan yararlanılmakta, zaman zaman yetişkin suçlu ustalar da çocukların meslek öğrenmelerine katkıda bulunmaktadır. Bu atölyelerin yanında çocuklar, kurum içinde yemek yapma, bulaşık yıkama, kurum temizliğine yardım ve resim gibi türlü faaliyetlerde aktif kılınmaktadır. Ayrıca gençler, boncuk, karton ve tahta malzemeyi kullanmak suretiyle kendi ilgi alanlarında el becerisine dayanan çeşitli hediyelik eşya üretmektedirler.

1980 yılında 230 hükümlü ve tutukluyu barındıran Eskişehir Çocuk Ceza Evi'nin çoğunluğunu 13-18 yaş grubu gençleri oluşturmaktadır. Her birinde yirmi dört çocuğun çalıştığı marangoz ve metal işleri atölyelerinde ücretli olarak çalışan birer atölye şefi bulunmaktadır. Bu atölyelerin yanısıra ayakkabı tamir atölyesi, dikiş atölyesi, sebze ve çiçek yetiştirme, kurumun diğer çalışma alanları arasında sayılabilir. Bünyesinde okul bulunmayan Eskişehir Çocuk Ceza Evi'nde, futbol, voleybol, basketbol ve hendbol gibi spor çalışmalarını gerçekleştirebilecek açık ve kapalı alanlar mevcuttur. Kurumda müdür dışında yirmi üç personel, yirmi iki gardiyan görevlidir.

Mart 1981 tarihi itibarıyla ülkemizin tüm Çocuk Ceza ve İslâh Kurumlarındaki hükümlü çocuk sayısı 1469'dur. Bu çocukların 745'i, Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesine göre; 715'i ise, Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesine göre hüküm giymiş bulunmaktadır.

Toplam hükümlü kız adedi, dokuz olup, İzmir Çocuk Ceza ve İslâh Evi'nde bulunan bu suçlu kız çocukların dördü, Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesine göre; beşi Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesine göre hüküm giymiş bulunmaktadır.

Bu rakamlardan da görüldüğü gibi, 647 sayılı cezaların infazı hakkındaki kanunun; kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek ceza ve tedbirlerle ilgili hükmü kurumlardaki suçlu genç sayısının artmasını engelleyen önemli bir faktör olmaktadır.

Ülkemizdeki Çocuk Ceza ve Islâh Kurumlarındaki suçlu gençlerin sorunlarına psiko - sosyal açıdan yaklaşacak uzman sayısında belirli bir artış görülmüştür. 1972 yılında, ülkemizdeki tüm kurumlarda sadece iki uzman çalışırken; 1981 yılında ülkemiz Çocuk Islâh ve Ceza Evlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanı, pedagog ve psikolog adedi on yediye çıkmış bulunmaktadır. Halen, otuz üç açık kadronun olduğu saptanmıştır.

Yıllardan beri beklenen Çocuk Mahkemeleri Yasası, 7 Kasım 1979 tarihinde, Resmî Gazetede yayınlanarak gerçekleşmiştir. Sözü edilen Yasa, öngörülen uzman personelin yetersizliği nedeniyle Kasım 1981 tarihinde uygulama faaliyetine başlayacaktır. Yasanın uygulamaya konulmasının Ulu Önder Atatürk'ün doğumunun 100. yılına rastlaması, ülkemiz açısından sevindirici bir olaydır.

İlk Çocuk Mahkemesi 1899 yılında Birleşik Amerika'da, Chicago kentinde kurulmuştur. Bunu, İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Rusya, ve İspanya'da kurulan Çocuk Mahkemeleri izlemiştir.

Bugün, yukarıda yazılı memleketlerden başka ,diğer birçok ülkede; örneğin, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, Polonya, Yugoslavya, Birmanya, Seylan, Hindistan, Pakistan, Japonya, Malezya ve Yeni Zelanda ile Arap ülkelerinde Çocuk Mahkemeleri mevcut bulunmakta, böylece Türkiye, halen Çocuk Mahkemelerinin kurulmadığı dünyanın nadir memleketleri arasında yer almaktadır.

Çocuk Mahkemeleri Yasası, psiko - sosyal ve pedagojik açıdan değerlendirildiğinde, getirdiği yeni hükümlerin umut verici ve sevindirici olduğu görülür.

Yasada, yasal cezaî sınırın altındaki küçükler ayrı olarak değerlendirilmiş ve özel bazı önlemler getirilmiştir :

MADDE 10. — Küçükler hakkında aşağıda yazılı tedbirler uygulanır :

1. Veliye, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan akrabadan birine teslim,
2. Bakıp, gözetmeyi üzerine alan güvenilir bir aile yanına yerleştirme,

3. Bu maksatla kurulmuş Çocuk Bakım ve Yetiştirme Yurtlarına veya benzeri resmî yahut özel kurumlara yerleştirme,

4. Genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, bankalar, İktisadî Devlet Teşekkülleri ve bunların ortaklıkları tarafından kurulmuş fabrika, müessese veya ziraat işletmeleri veya benzeri teşekküllerle işyerlerine yahut meslek sahibi bir usta yanına yerleştirme,

5. Resmî veya özel bir hastaneye veya tedavi evine yahut eğitimi güç çocuklara mahsus kurumlara yerleştirme,

MADDE 11. — Fiili işlediği zaman on bir yaşını bitirmemiş olanlar hakkında kovuşturma yapılamaz ve ceza verilemez.

Ancak, fiili kanunen bir seneden ziyade hapis cezasını veya daha ağır bir cezayı müstelzim ise haklarında 10 uncu maddede yazılı tedbirlerden biri uygulanır.

On bir yaşını bitirmemiş küçükler hakkında, veli veya vasi yahut bakmakla yükümlü kimseler tarafından yeterli tedbir alınması halinde, mahkemece diğer tedbirler uygulanmayabilir.

Yasada suçu işlediği zaman on bir yaşını bitirmiş olup, on beş yaşını doldurmamış olan küçükler şu şekilde değerlendirilmiştir :

MADDE 12. — Fiili işlediği zaman on bir yaşını bitirmiş olup da, on beş yaşını doldurmamış olan küçükler hakkında 20 nci maddeye göre yapılan inceleme, ceza tertibini gerektirmiyorsa, mahkemece 10 uncu maddede yazılı tedbirlerden biri uygulanabilir.

Aksi halde haklarında aşağıda yazılı ceza tayin olunur.

1. İdam cezası yerine on beş sene ve müebbet ağır hapis yerine on seneden aşağı olmamak üzere hapis cezası verilir.

2. Diğer cezalar yarıya indirilir. Ağır hapis cezaları hapse çevrilir. Ancak, bu fıkranın tatbiki suretiyle hükmolunacak cezalar her fiil için yedi seneden fazla olamaz.

3. Kamu hizmetlerinden yasaklılık ve genel güvenlik gözetimi altına alınmak cezaları uygulanmaz.

Bu hükümlülükler tekerrüre esas olamaz. İctima halinde Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümleri uygulanır.

Fiili işlediği zaman on beş yaşını bitirmeyen sağır - dilsizler hakkında kovuşturma yapılamaz, bunlar hakkında 10 uncu maddede yazılı tedbirlerden biri uygulanır.

Çocuk Mahkemeleri Yasası, ceza ve önlem uygulanmasından önce, batı toplumlarında olduğu gibi sosyal hizmet uzmanları kanalıyla suçlu çocuğun yakın çevre koşullarının incelenmesini öngörmektedir.

Günümüzde, İngiliz Çocuk Mahkemeleri, suçlu gençlerin yargılama aşamasında Eğitim Servisi, Probation Servis ve Sosyal Hizmet Servisi uzmanlarının önçalışmalarından yararlanmakta ve çocukları bu uzmanların önerileri doğrultusundaki Yeniden Eğitim Kurumlarına göndermektedirler. Çocuk Mahkemeleri Yasamızın 20 nci maddesinin aynı yaklaşım içinde olduğu görülür :

MADDE 20. — Bu kanunda gösterilen ceza veya tedbirlerin uygulanmasından önce gerekirse küçüğün;

a) Aile, terbiye ve okul durumu, gidişatı, içinde yetiştiği ve bulunduğu şartlar veya bunlar gibi gerekli görülen sair hususlar, Çocuk Mahkemeleri nezdinde görevlendirilmiş olan sosyal hizmet uzmanları veya yardımcılarını marifetiyle araştırılır. Ancak, Çocuk Mahkemeleri nezdinde görevlendirilmiş olan bu hizmetlilerin iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında herhangi bir engel mevcut bulunması halinde Çocuk Mahkemeleri bu araştırmanın yapılması için resmî veya özel kurum ve teşekküllerde çalışan sosyal hizmet uzmanları veya bu araştırmayı yapabilecekleri kanısına varılan kimseleri görevlendirebilirler.

b) İşlediği suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yönünden bedenî, aklî ve ruhî durumu, mütehasıs kimselere tesbit ettirilir.

Yukarıdaki bentler gereğince yapılan araştırma ve inceleme sonucu, gerektirirse, küçüğün bir müşahede merkezinde, müşahede altına alınmasına da karar verilebilir.

Çocuk Mahkemeleri Yasası, hükmedilmiş cezası ertelenmiş olan küçük çocukların üç yıla kadar gözetim altında bulundurulmasına karar verilebileceğini hükme bağlamış bulunmaktadır. 29 uncu ve 30 uncu maddelerde görüleceği gibi bu gözetim işleminin gerçek-

leştirebilmesi için resmî ve özel kurumlarda çalışan pedagog, sosyal hizmet uzmanı ve sosyal yardımcılar "Gözetim Delegatesi" olarak görevlendirilebilmektedirler.

MADDE 29. — İşlediği suçtan dolayı hakkında 10 uncu maddede yazılı tedbir uygulanmış veya hükmedilmiş cezası ertelenmiş olan küçüğün üç yıla kadar gözetim altında bulundurulmasına karar verilebilir. Bu takdirde küçüğe, veliye, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan kimseye gözetim tedbirinin gayesi ve gerektirdiği yükümlükler haber verilir.

Gözetimin ne şekilde yapılacağı ve bu işlerde çalıştırılan kimselerin görevleri ile Çocuk Eğitim, İslâh ve İnfaz İşleri Genel Müdürlüğü'nün çalışma şekil ve usulleri Adalet Bakanlığınca düzenlenecek bir yönetmelikle tesbit olunur.

Gözetim süresi kararda gösterilir.

Şartlı erteleme halinde gözetim en az deneme devresi sonuna kadar devam eder.

MADDE 30. — Küçüklerin gözetimi Çocuk Mahkemeleri nezdinde atanmış bulunan Gözetim Delegatesi tarafından yapılır.

İcabı halinde Çocuk Mahkemesince, bu hizmetin yapılması için resmî veya özel kurum ve teşekküllerde çalışan sosyal hizmet uzmanları, sosyal yardımcılar veya bu hizmetleri yapabilecekleri kanısına varılan, çocuk sorunlarına karşı ilgi duyan ve çocuk terbiyesi, yetiştirilmesi işlerinde bilgisi bulunan kimseler de görevlendirilebilirler.

Sosyal hizmet konularında faaliyet gösteren resmî veya gönüllü kurumlar, gözetimcilik yapabilecek kimselerin bir listesini her yıl başı mahkemeye verirler. Hayırsever diğer kimseler de mahkemeye başvurabilir. Mahkeme, bunların ahlâkî ve içtimaî durumlarını inceledikten sonra seçtiği kimselerin isimlerini listeye kaydeder.

Çocuk Mahkemesi her zaman yukarıda yazılı kurum ve derneklerden aday göstermelerini isteyebilir.

Çocuk Mahkemeleri Yasa tasarısı bütünüyle ele alındığında, Yasanın ergeni ve çocuk gelişim evresini dikkate alarak değerlendirildiği ve bu konuda bilimsel yaklaşımda bulunduğu görülür.

Suçlu bireyi zekâ, kişilik ve yakın çevre özelliklerini gözönünde tutarak değerlendiren Yasa; “Yasanın gösterdiği fiili işleyen birey suçludur” şeklindeki katı hükümden uzaklaşmakta ve konuya pedagojik bir yaklaşımla eğilmektedir.

Yasa ayrıca, bireysel farklılık ve suça neden olabilen çevresel etkenleri inceleyerek, “Yeniden eğitim” konusunda diğer sosyal kurumlardan yararlanma yoluna başvurabilmekte, böylelikle potansiyel suç ortamını hazırlayan kötü koşulları ortadan kaldırabilmektedir.

“Ergen”i ve “Çocuk”u salt hukuksal kurallar içinde düşünerek cezalandırma yolunu seçmeyip, onları gelişim evrelerine uygun biçimde yeniden eğitmeyi amaçlayan Yasanın uygulama aşamasında rastlanabilecek zorlukların da zaman içinde çözümlenebileceği inancındayız .